

12 VERDIDEBATT

Brakte kirke og kommune sammen

Den norske kirke ble styrket gjennom den koblingen til nasjonen og lokalsamfunnet som fant sted i jubileumsåret for Grunnloven.

BLÅTT EMALJESKILT: 176 av de i alt cirka 300 kirkerne hvor det ble holdt valg i 1814, står i dag. Disse kirkerne har fått et blått emaljeskilt i gave fra Riksarkivet og Riksantikvaren. Her avduker menighetsrådsleder Lisbeth Nilsen og kapellan Morten Zakariasen plaketten etter gudstjenesten i Gamle Glemmen kirke i Fredrikstad 23. februar 2014. Foto: Gamle Glemmen menighet

KRONIKK DEN NORSKE KIRKE

**OLAF AAGEDAL OG
PÅL KETIL BOTVAR**

Forskere i KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning

I 1814 var Den norske kirke arena for Norges første nasjonale valg. Under grunnlovsjubileet i fjor oppfordret kirken (Kirkerådet) alle landets menigheter til å markere dette med «Festgudstjeneste, bønnedag for land og folk» rundt søndag 23. februar.

Et eget opplegg ble foreslått med bibeltekster, salmer, bønner og en spesialskrevet prolog. For de rundt 300 kirkerne som var valgsteder da utsendinger til Eidsvoll-forsamlingen ble valgt i 1814, fikk gudstjenestene et særlig preg. Det skjedde ved at det i forbindelse med gudstjenestene ble hengt opp skilt og historiske dokumenter på og i kirkebygget.

Flere forhold gjør disse «valg-gudstjenestene» interessante: De trakk langt flere mennesker enn en vanlig søndagsmesse. De ble også utgangspunkt for mye lokal samhandling. Den norske kirke

var med på å oppfylle Stortingets mål om at jubileet skulle få et lokalhistorisk preg.

Minnepolitikk. Valgkirkerne er et interessant eksempel på bruk av hendelser i fortiden til å fremme verdier og interesser i samtiden. Kirken, staten og kommunen hadde en felles interesse av at kirkehusene ble løftet fram i jubileet. Bruken av historien er en måte å markere hvilke verdier man ønsker å stå for i dag.

I veiledningen Kirkerådet utarbeidet for minnegudstjenestene, ble menighetene oppfordret til å samarbeide med kommuner og historielag. Det ble lagt flere føringer. Barn og unge skulle synliggjøres og gis særskilte oppgaver. Et bredt spekter av kunstneriske og kulturelle innslag skulle tas i bruk, ikke minst på steder som hadde hatt egne representanter på Eidsvoll. Det lokale kulturlivet skulle vise betydningen kirken fortsatt har i lokalsamfunnet.

Menighetene ble også oppfordret om «å gjennomtenke både forholdet til andre kristne trosamfunn og til andre religioner».

Flere på gudstjeneste. En undersøkelse blant 145 prester i

valgkirkerne, viser at gudstjenestene ble besøkt av i gjennomsnitt 125 personer, mot 95 på en vanlig søndag. Cirka 40.000 mennesker deltok med andre ord i valgkirkenes minnegudstjenester. En befolkningsstudie som KIFO har gjennomført, viser at 4 prosent eller 160.000 personer i 2014 deltok på særskilte gudstjenester som markerte grunnlovsjubileet.

Valgkirkerne og 1814-gudstjenester utgjorde en viktig del av Stortingets satsning i jubileumsåret. Riksantikvaren utarbeidet egne minneplaketter som ble tilbudt alle valgkirkerne. I tillegg ble det laget innrammede kopier av fullmaktene som valgmennene undertegnet. De aller fleste valgkirkerne sa ja takk til plaketter og fullmakter. Disse ble gjerne avduket i forbindelse med festgudstjenesten.

Motforestillinger. Underveis i planleggingen av minnegudstjenestene kom det motstand fra kirkelig hold. Korrespondansen mellom Riksarkivet og Kirkerådets jubileumskomiteé våren 2012 viser at kirken på et tidspunkt ønsket å trekke seg fra planene med valgkirkerne. Samarbeidet ble imidlertid tatt opp igjen.

Gjennom avisinnlegg har det

Statskirken er i ferd med å bli avvirket. Likevel lever ideen om lokalkirken og nasjonskirken videre.

Pål Ketil Botvar og
Olaf Aagedal

SI DIN MENING
verdidebatt.no/
paalboot

Hvordan skal menighetene bruke historien inn i dagens kirkeliv i lokalsamfunnet? Skal båndene knyttes like sterkt som før til politisk makt i kommunen? Si din mening i vårt nettforum.

kommet kritikk mot at Den norske kirke bidro til å løfte frem kirkens rolle i 1814. Det ble pekt på at kirkerne i 1814 ikke fungerte som pådrivere for demokrati, men ble valgsteder fordi kirken var øvrighetens fremste representant i lokalsamfunnet.

Bededagsgudstjenesten i 1814 var en politisk handling. Edsavleggelsen var en tilslutning til Christian Fredriks prosjekt, og prestenes taler var preget av patriotisme og kampvilje. Per Kristian Aschim i Presteforeningen er en av dem som tydeligst har kritisert at valgfullmaktene ble plassert i kirkerne. Dersom disse skulle betraktes som tegn på et gryende demokrati hadde de passet bedre på kommunehuset, hevdet han (Vårt Land 22. februar 2014).

Fra kommunenes side var det stor interesse for markeringen i kirkerne. Ble jubileumsgudstjenestene i 2014 en bekreftelse på at kirken fortsatt er tett sammenvevd med stat og kommune?

Suksess. På mange måter ble festgudstjenestene i 2014 en suksess. Kirken fikk en synlig rolle i grunnlovsfeiringen, lokalsamfunnet ble mobilisert og mange

fikk en nær-1814-opplevelse. Et flertall av minnegudstjenestene hadde historiske innslag i form av opplesninger og opptrinn. Mange steder kledde man opp prest og andre medvirkende i antrekk fra 1814.

Omkring en tredel av gudstjenestene i valgkirkene ble arrangert av kirken og kommunen i samarbeid. Ordføreren var gjerne til stede, holdt hilsningstale og var tidvis tekstleser. Historielaget stilte i drakter fra 1814 og ledet historiske opptrinn.

I halvparten av festgudstjenestene hadde barn og unge en rolle i form av opplesning eller opptrinn. Men bare et fåtall av gudstjenestene hadde et økumenisk preg (3 prosent). Oppfordringen om å trekke inn andre religioner fikk ingen synlige konsekvenser i form av bidragsyttere eller deltakere. Dermed ble den tradisjonelle forbindelsen mellom kirken, det lokale og det nasjonale understreket, slik vi kjenner det fra kirkens rolle i feiring av 17. mai.

Kirken som samlingssted. Statskirken er i ferd med å bli avviklet. Likevel lever ideen om lokalkirken og nasjonskirken videre. Den norske kirkes kobling

til nasjonen og til lokalsamfunnet ble trolig styrket gjennom feiringene som fant sted i jubileumsåret. Festgudstjenestene i valgkirkene brakte for mange frem en relativt ukjent del av 1814-historien. Det resulterte ikke bare i en rekke jubileumsfeiringer over hele landet, men skapte også varige kulturminner i form av 1814-minnedokumenter og skilt.

De nære båndene mellom kirke, kommune og lokalsamfunn blir bekreftet gjennom den årlige feiringen av 17. mai. Fortsatt inngår gudstjenester som en del av feiringen i mer enn sju av ti kommuner. I jubileumsåret ble dette forsterket ved at soknepresten flere steder ble bedt om å holde tale for dagen.

Bevisstheten om kirkens rolle i vårt første nasjonale valg har nådd 17. mai-komiteene. Kirken er ikke bare et sted for gudstjenester på nasjonaldagen, det er også et sted for bekransing av monumenter og graver og en vanlig stasjon for mange 17. mai-tog. Med valgkirkeskiltene og dokumentplakatene har mange 17. mai-komiteer fått enda en grunn til å inkludere kirken og kirkestedet i den lokale feiringen.

En demokratisk kommunereform?

For at lokaldemokratiet skal bli ivaretatt, er folkeavstemninger i alle berørte kommuner den eneste naturlige veien å gå.

FOLKESTYRE

ERLING FLAA

Skedsmo Senterparti

Regjeringen kjører fram en ny kommunereform med det mål å redusere antall kommuner i vesentlig grad. Kommunalminister Jan Tore Sanner har tydeligvis ambisjoner om å sette varige spor etter seg. På regjeringens nettsted, Kommunereform.no, får vi servert de nye slagordene, «Robuste kommuner for framtida». Ordet «robust» blir gjentatt til det kjedsommelige i alle regjeringens dokumenter. Som et eksempel finner man i Kommuneproposisjonen 2015, et forholdsvis kortfattet dokument, ordet «robust» hele 10 ganger.

Er det den sterkeste rett som skal gjelde? Skal store kommuner sluke små nabokommuner for å rasjonalisere og privatisere kommunale tjenester? Ordet «robust» bringer assosiasjoner som hensynsløshet og følelseløshet.

Denne reformen fører til utbredt usikkerhet og frykt for framtiden for alle innbyggere som er avhengige av trygge lokalsamfunn og velfungerende nærmiljø langs kysten og i våre innlandsbygder. Kommuneadministrasjoner står i fare for å bli sentralisert, noe som medfører lengre vei for innbyggerne til helsetjenester, eldreomsorg, skoler og tekniske tjenester. Sanner og hans regjeringskolleger besitter virkelig frekkehets nådegave når de i Kommuneproposisjonen skriver: «Regjeringen vil spre makt, begrense statlig detaljstyring og bygge samfunnet nedenfra gjennom å gi mer handlingsrom til enkeltmennesker, familier, lokalsamfunn og bedrifter».

Nedenfra. Hvordan skal man bygge

Hvordan skal man bygge samfunnet nedenfra dersom man reduserer antall kommuner til det halve?

Erling Flaa

samfunnet nedenfra dersom man reduserer antall kommuner til det halve? Små kommuner som foreslås slått sammen med større kommuner, vil miste innflytelse i de nye kommunestyrene. Bygdebyene vil vokse seg sterkere, på bekostning av kommunesentra i mindre befolkede kommuner, sentraliseringen vil gå sin gang i enda større grad.

Dagens kommunale selvstyre har lange tradisjoner. Regjeringens forslag innebærer å redusere antall folkevalgte fra dagens ca. 10.000 kommunestyrerepresentanter til ca. 5.000 og med større innslag av hel- og deltids folkevalgte. Regjeringen svekker det politiske fundament som formannskapslovene har vært siden

1837, en vridning mot en ny embetsstat.

Strategien til regjeringen ser så langt ut til være å si minst mulig offentlig. Sitt musestille i båten, det er det tryggeste, da unngår man å havarere. Man satser på offentlige høringer i hver kommune for å unngå folkeavstemninger, som antagelig vil bli mye mer problematiske å håndtere. Hvordan skal man gå fram dersom en stor kommune ønsker sammenslåing, mens mindre nabokommuner etter en folkeavstemning ikke

ønsker en storkommune? Da blir den «robuste» løsningen å slå sammen kommuner mot sin vilje, noe som også går klart fram av regjeringens forslag. Det blir et borgerlig utslag av «majoritetstyranniet», noe Arbeiderpartiet fram til nå har vært mest kjent for.

Folkeavstemninger. For at lokaldemokratiet skal bli ivaretatt, er folkeavstemninger i alle berørte kommuner den eneste naturlige veien å gå. Gjøres ikke dette, vil nok noen og enhver etter hvert våkne opp til en skikkelig blåmandag.

Fra Koran-skole til Alfa-kurs

På Sørlandet befinner det seg en innvandrer fra Irak. Han har vært i Norge i snart 5 år og snakker norsk så godt at han kan kommunisere med alle. Det gjør han på en overbevisende måte. Det fikk en vennegruppe i et privat lag oppleve. Han fortalte om sin dramatiske reise fra en islamsk kultur i Irak til et kristent miljø i en sørlandsby.

Etter at han hadde fortalt kunne vi stille spørsmål: «Hva er grunnen til muslimers intense hat mot jøder?» Det besvarte han ved å ta opp av veska si en vakkert innbundet Koran. Fra en sure leste han om muslimers plikt til å drepe jøder som kommer i deres vei. Denne suren står ikke i norske oversettelser, derimot i arabiske utgaver.

Vi kan undres over hva det gjør det med befolkningen i den arabiske verden som gjennom livet blir utsatt for slik indoktrinering? Vår arabiske venn sa at troende muslimer, også de moderate, vanskelig kan unngå å få et negativt syn på jøder, som kan gå over til

åpent hat, især mot de cirka seks millioner israelere, som bor i «Palestina».

I New York drøftes det nå om det skal være tillatt å henge opp hatplakater på busser og tog med påskriften: «Å drepe jøder fører oss nærmere Allah». Hvis denne form orytingsfrihet skulle bli tillatt i andre land, vil det bli farlig å være jøde, ikke bare i New York.

Vår arabiske venn fikk spørsmål om indoktrineringen fremdeles påvirker hans syn på jøder. Han lyste opp i et smil og svarte: «Jeg kan verken hate staten deres eller folket som er Jesu søsken.»

Roald Øye, Kristiansand

SI DIN MENING

◉ verdidebatt.no/hroaldur

Les hele Øyes innlegg i vårt nettforum for diskusjon.